

INTERDICȚIA CA STABILIZATOR SOCIAL - TIPURI DE INTERDICȚII CARE JALONEAZĂ CALENDARUL SATULUI ROMÂNESC

Andreea BRATU
Universitatea din Craiova

Abstract

Long before any religious and legal regulation, interdictions were established as a necessity to ensure order in primitive communities. Functioning as universal specificities, but also, in some cases, as local characteristics, they are tailored on peasants' daily life and have a bearing on their main domains of activity. Within the Romanian rural universe, interdictions are related to specific archaic feasts which are sometimes doubled by religious holidays. They must be observed in order to ensure the family's well-being, a rich crop and the protection of the livestock and of the poultry.

This analysis focuses on the type of interdictions that punctuate the life of the Romanian peasants. The corpus is taken from the volume *Calendarelepoporuluiromân* (The Romanian People's Calendar, Antoaneta Oltean, Paideia Publishing House, Bucharest, 2001), trying to go beyond their mythological and religious meaning and explain their practicality in the rural community.

Key words: interdictions, folk calendar, customs, religion, magic

De-a lungul timpului, interdicțiile au servit drept instrument de reglementare a vieții în societățile omenești. Necesitatea de a conștientiza posibilitatea tragerii la răspundere, a pedepsirii de către o instanță superioară, cunoscută ori necunoscută, umană ori supraumană, ține de natura omenească. La un moment dat, destul de devreme în istorie, a devenit evident că va fi foarte dificil, dacă nu chiar imposibil, ca omenirea să se dezvolte fără a fi organizată și fără a dispune de un sistem de reglementări menite să asigure o bună desfășurare a activităților și a vieții în general.

Acest articol face o trecere în revistă a tipurilor de interdicții care jalonează viața satului românesc, pornind de la corpusul prezentat în *Calendarele poporului român* (Antoaneta Oltean). Pornim de la premise că acestea reglementează viața în comunitățile rurale românești, prin posibilele consecințe negative declanșate de transgresare, consecințe care influențează destinul membrilor comunității și bunăstarea acestora.

Émile Durkheim¹ amintea de existența unei ordini morale, prin care înțelegea un sistem public, unanim acceptat, de percepție a realității care reglementează și organizează relațiile din interiorul comunității. Este vorba de un sistem care se bazează nu atât pe impunerea unor obligații, cât pe „intersubiectivitate”. Durkheim definește societatea prin prisma granițelor ei simbolice: în cadrul comunității, granițele interioare sunt trasate de modul în care sunt definite sacrul și profanul, de reguli de comportament asemănătoare și de acceptarea acelorași ritualuri și interdicții. Conceptul de granițe simbolice a fost analizat și de alți sociologi și antropologi. Spre deosebire de Durkheim, Max Weber, de exemplu, e interesat de rolul jucat de granițele simbolice (reprezentate de onoare) în declanșarea unor inegalități sociale.² Interesant este punctul de vedere exprimat de sociologul german Norbert Elias, care în *Procesul civilizator* (1939) evidențiază rolul tot mai important jucat de noțiunile de rușine și stânjenală în instituirea unor norme de comportament în societate, atât în

¹Durkheim, Émile, *Formele elementare ale vieții religioase*, (Iași: Editura Polirom 1995, p. 238).

² Lamont, Michèle, *Symbolic Boundaries* (General) Article: 20851A4/8/007,

http://rusmir.philarts.spbu.ru/courses/russian-traditional-culture/lecture_7/view?set_language=en.

viața privată cât și în cea publică. Variațiile produse la nivelul standardelor de comportament ale grupurilor ierarhice duc la menținerea stării de liniște în societate și la exercitarea puterii.³ Pe de altă parte, în *Purity and Danger* (1966), Mary Douglas susține că ordinea care caracterizează viața socială este dată de ritualuri și de prezența simbolurilor care trasează granițe sau linii de diviziune, și că acestea sunt frecvent ancorate în frică și credințe.

Interdicțiile au operat pe fondul fricii de pedeapsă instituită asupra celor vinovați de nesupunere de către o autoritate recunoscută. În comunitățile precreștine, interdicțiile vizau acțiuni care puteau să pună în primejdie statutul indivizilor ce ocupau poziții speciale în comunitate ori bunuri ale acestora. Pentru apărarea lor, au apărut listele de interdicții, atât sacre, cât și laice. După cum observa și Arnold van Gennep⁴, este mult mai ușor să fie enumerate lucrurile interzise, față de cele permise, care sunt mult mai numeroase. „Fără interdicție, nicio religie nu joacă un rol considerabil”, continuă Durkheim, subliniind astfel caracterul normativ al acesteia. Durkheim face diferențierea necesară între interdicțiile care țin de religioasă și cele care țin de magie. Principala deosebire constă, după părerea lui, în tipul de sancțiuni aplicate în cazul violării lor: cele religioase atrag după ele în mod automat „dezordini materiale” care sancționează actul și care îl supun la cazne pe cel care a greșit. În paralel, apare și sancțiunea umană, manifestată fie printr-o pedeapsă propriu-zisă, fie măcar printr-o blamare a actului de încălcare a interdicției. În viziunea sociologului francez, încălcarea interdicțiilor amenință existența morală a colectivității, din moment ce credințele acesteia sunt afectate. Compensarea acestui rău se face, la nivel de grup, prin exprimarea ostentativă a mâniei, iar pedepsele instituite sunt manifestarea acestei mâni unanime, care are un efect reparator.⁵

În cazul interdicției magice, sancțiunea este doar de ordin material, nu și de ordin comportamental și moral: ea nu provoacă indignare, subliniază Durkheim. Această diferență vine din faptul că cele două tipuri de interdicții sunt de natură diferită: cele religioase implică noțiunea de sacru, în timp ce interdicțiile magice se întemeiază pe noțiunea laică de proprietate. Din acest motiv, primele sunt „imperative categorice”, iar celelalte sunt „maxime utilitare, cea dintâi formă a interdicțiilor de tip igienic și medical”, consideră Durkheim.⁶

Prin respectarea interdicțiilor, omul obișnuit se transformă, se apropie de sacru, se purifică prin simpla îndepărtare de lucrurile triviale.

Durkheim nu uită să amintească de caracterul ambiguu al noțiunii de sacru, așa cum a fost explicat de Robertson Smith. Există, pe de o parte, forțe religioase cu caracter pozitiv, benefic, care păstrează ordinea fizică și morală, și care trezesc în oameni sentimente la rândul lor pozitive: iubire și recunoștință. Acestor forțe le sunt asociate persoane, obiecte și locuri sfinte. Pe de altă parte, există și forțe negative, impure, care produc dezechilibre și dezordine, și care provoacă teamă sau groază. În mod evident, ele sunt contrastante, iar contactul dintre ele este interzis. Și totuși, conchide Durkheim, ambele sunt parte integrantă a vieții religioase. Credințele și practicile prin care acestea se manifestă au ca scop elevarea spirituală a omului.

Tipuri de interdicții

Dincolo de reglementările bisericești și de legile nescrise ori scrise care s-au impus treptat și au guvernat societatea românească în diferite etape ale dezvoltării ei (privile, îndreptare și cronici care ordonau viața bisericească și pe cea laică – sec. XVII), ceea ce a dăinuit în conștiința oamenilor, mai ales în mediul rural, au fost numeroase credințe și obiceiuri legate de ce trebuie și ce nu trebuie săvârșit în anumite momente ale existenței lor și în perioade bine definite din cursul anului. Spre deosebire de cele menționate anterior, acestea s-au transmis de-a lungul timpului pe cale orală; scopul lor era mai ales o bună desfășurare a vieții comunității, impunând reguli a căror respectare asigura belșugul și viața armonioasă a familiei.

Aceste interdicții care operează în lumea satului au, multe dintre ele, un caracter arhaic. Sunt moștenite din timpurile precreștine și își găsesc echivalentul în tabuurile care caracterizau

³ *Idem*.

⁴ van Gennep, Arnold, *Totemismul – starea actuală a problemei totemice*, (Iași: Editura Polirom 2000, p. 80).

⁵ Durkheim, Émile, *op.cit.*, p. 373.

⁶ *Idem*, p. 277.

comunitățile primitive, care se refereau la anumite activități, locuri și animale, ca să le enumerăm pe cele mai frecvente. Parte dintre acestea, cele referitoare la mâncare ori la anumite activități derulate în momente cruciale ale vieții indivizilor, de exemplu, au fost transferate și în reglementările creștine, cu explicații religioase care dublează și întăresc funcționalitatea lor. În ultimă instanță, scopul lor este asigurarea unei vieți sănătoase, îmbelșugate și armonioase în cadrul comunității.

Astfel, sunt luate în calcul toate aspectele vieții cotidiene, iar interdicțiile la care acestea sunt supuse au menirea de a bloca orice influență negativă care ar putea amenința elementele care o compun. Așa cum observa Van Gennep,⁷ atât la începutul civilizației cât și în perioadele moderne de dezvoltare, modificarea activității sociale se realizează prin intermediul listelor de interdicții, sacre și laice.

1. Locuri

Interdicțiile asociate cu anumite locuri din lumea satului românesc se circumscriu, într-o mare măsură, celor valabile în arii geografice mai largi și variate ca localizare. În numeroase comunități din lume, s-au dezvoltat din cele mai vechi timpuri interdicții legate de zonele de interes principal în viața cotidiană, așa cum ar fi casa, pragul casei, răspântiile de drumuri, ruinele, cimitirele ori pădurea aflată în vecinătatea comunității.

Pragul casei este considerat un spațiu ambiguu, care marchează trecerea din spațiul exterior în cel interior casei, prin urmare are puteri deosebite. În consecință, asupra lui planează interdicții care arată că pragul este considerat mai degrabă un loc fatidic, aducător de necazuri. Astfel, mâncatul pe/ în prag atrage pierderea norocului. Mai mult de atât, fata care mănâncă pe prag nu se mai mărită. „Pe prag nu se mănâncă, că uiți totul și te protestezi, nebunești”.⁸ Se mai spune din bătrâni și că e bine „Să nu dai nimic peste prag că ți se duce pâinea din casă, e foamete.”⁹

Locul de casă nu se alege la răscruce de drumuri, pentru că acesta este zona în care se adună toate relele și „făcăturile”. Răspântia este considerată un spațiu negativ, care trebuie plătit până și la trecerea cortegiului funerar, pentru a nu periclita drumul celui mort spre lumea de dincolo. De asemenea, nu se ridică o casă în locurile în care e amplasat un mormânt sau în trecut a fost un cimitir ori se află ruinele unei foste așezări. Credințele populare sunt însă și mai stricte: nu se ridică o casă nouă nici în alte locuri aflate în folosință comună care aparțin comunității.¹⁰

2. Alimente

O posibilă explicație pentru apariția interdicțiilor alimentare este dată de van Gennep, care nota, în observațiile făcute asupra triburilor australiene, că necesitatea stabilirii acestora ar putea fi rezultatul dorinței de a împiedica furtul de produse alimentare.¹¹ Sau, în viziunea lui Wilhelm Schmidt, pe care îl citează, ar fi vorba de teoria comercială a tabuului, potrivit căreia interdicțiile referitoare la consumul plantelor sau al animalelor totemice s-ar fi instaurat pe perioada de creștere a plantelor, respectiv pentru cea de reproducere, clocire și alăptare a animalelor. La acest factor s-ar adăuga și factorul localist: teritoriul în care o anumită specie de plante ori animale abundă este sacru (fiind cel în care se dezvoltă comunitatea respectivă), prin urmare roadele sale sunt și ele considerate sacre, deci supuse interdicțiilor.¹²

S-au dezvoltat și au fost preluate și de religiile creștine interdicții privind consumul anumitor alimente în perioade și momente bine stabilite din an, în general când se făcea trecerea de la un anotimp la altul și reîncepea ciclul de dezvoltare anual. Nu în ultimul rând, au apărut interdicții privind prepararea și consumul unor alimente importante, care au o bogată gamă de semnificații în viața comunității. Între acestea pâinea și procesul de preparare se supun unor numeroase interdicții.

În *Dictionnaire des symboles*, Jean Chevalier nota că pâinea este simbolul esențial al hranei. În Creștinism, pâinea este asociată cu Trupul Mântuitorului, al cărui sacrificiu asigură viața eternă. În consecință, în satele românești, prepararea pâinii este marcată de câteva interdicții a căror respectare este menită să asigure sănătatea spirituală și fizică a comunității. Astfel, aluatul se

⁷ van Gennep, Arnold, *op. cit.*, p. 80.

⁸ Niculiță-Voronca, Elena, *Datinile și credințele poporului român*, vol. I, (București: Editura Saeculum, I.O. 1998, p. 182).

⁹ Oltean, Antoaneta, *Calendarele poporului român*, (București: Editura Paideia, 2001, p. 26).

¹⁰ *Idem*, p. 315.

¹¹ Van Gennep, Arnold, *op. cit.*, p. 90.

¹² *Idem*, p. 91.

frământă doar cu mâna dreaptă, cea folosită și pentru semnul crucii; mai mult, pentru copturile rituale, sunt autorizate să participe la frământarea numai fetele și „femeile iertate” – mai ales pentru pregătirea țestelor și a pâinii morților femeile trebuie să fie pure. Operează aici interdicțiile asociate cu perioada de fertilitate a femeii și cu sângele, fluidul vital. Interdicțiile legate de facere pâinii îi vizează nu numai participanții direcți, ci și pe membrii familiilor acestora. Se cere ca femeile „curate” să aibă haine spălate, să nu greșească cu vorba și cu gluma, să respecte zilele de post, iar bărbații lor să nu bea peste măsură.¹³)

Ziua de 14 iunie este numită Eliseul grâului: este sărbătoarea rodirii grâului, care trebuie respectată pentru ca grâul să nu facă tăciune, și de teama vântului și a grindinei care s-ar putea stârni în dauna recoltei, odată cu nerespectarea sărbătorii. Este un exemplu de interdicție asupra lucrului în zilele de sărbătoare, în scopul de a evita fenomenele meteorologice care pot fi un pericol pentru viața membrilor comunității ori pentru recoltă.

3. Animale

În comunitățile primitive în care s-a dezvoltat binomul totem-tabu, interdicțiile alimentare vizau în special animalul totem cu care se identifica un anumit clan sau trib. De-a lungul timpului, numeroase civilizații au plasat sub interdicții variate animalele pe care le considerau sfinte (de la pisica și crocodilul egiptean, vaca hindusă, elefantul thailandez ori ursul și lupul venerați în Europa, până la oaia sărbătorită în Orientul Mijlociu și în bazinul Mării Mediteraneene, și considerată importantă în Creștinism, Iudaism și Islam).

În mitologia românească, între animalele care sunt supuse unor interdicții, șarpele ocupă un loc aparte. Considerat în multe culturi animal sacru, identificat în anumite situații și cu balaurul ori cu zmeul, șarpele este un element protector. În tradiția românească, se vorbește despre șarpele casei, care nu trebuie omorât, căci moartea lui atrage după sine moartea cuiva din gospodărie. Rolul lui este să apere casa de duhurile rele. Este văzut ca simbol al vieții.

În calendarul popular românesc, ziua de 17 martie (Alexie cel Cald) este Ziua șarpelui, zi în care este interzis să se lucreze, pentru că altfel cel care nu respectă tradiția va fi bolnav tot anul.¹⁴Pe de altă parte, respectarea sărbătorii asigură o naștere ușoară atât pentru femei cât și pentru vite. În aceeași zi, furcile de tors se ascund; interdicția folosirii sau a simplei lor vederi vine din credința că nerespectarea ei provoacă apariția pe parcursul anului a unor șerpi mari cât furcile. Numele zilei nu este rostit, altfel omul va fi mușcat de șarpe peste an.

Considerat în trecut animal totemic (Zalmoxis purta pielea de urs), ursul este un alt animal important în mitologia românească, căruia îi sunt dedicate mai multe sărbători. Interdicțiile legate de urs pornesc, la fel ca în cazul șarpelui, chiar de la folosirea numelui animalului. Conform credinței că simpla pronunțare a acestuia ar stârni fiara și ar putea provoca pagube recoltei sau chiar ar primejdi viața membrilor familiei, apelațiuni ca Moș Martin, Gavrilă ori Vasilică sunt adesea folosite.¹⁵În plus, există o seamă de interdicții legate de activitățile curente din gospodărie.

Lupul are, la rândul lui, o simbolică puternică în mitologia universală și implicit și în cea românească. Este un simbol dual, căci este asociat atât cu lumina, soarele și focul, cât și cu pericolul, cu întunerul și cu spiritele malefice ale adâncurilor pământului, subliniindu-se astfel latura htoniană, infernală a lupului. Considerat în unele civilizații drept călăuzitor al sufletelor spre lumea de dincolo, lupul este în același timp venerat și temut. Acest rol de ghid spre regatul morților apare consemnat și în mitologia românească; unele bocete amintesc de întâlnirea cu animalul inițiativ. Steagul dacic, dragonul cu cap de lup și trup de șarpe, reprezintă o combinație între două animale ce simbolizează principiile creatoare. Pe tot parcursul anului, dar mai cu seamă la începutul iernii, calendarul popular românesc consemnează sărbători dedicate lupului. În lunile noiembrie și decembrie, se succed o serie de sărbători dintre care multe îi sunt închinat: Filipii de Toamnă, Filipul cel Mare, Ovidenia, Sântandrei/ Noaptea Strigoilor, Bubatul. Toate acestea formează un scenariu ritual de înnoire a timpului. În această perioadă, mai precis între 14 noiembrie (Lăsatul Secului de Crăciun) și 30 noiembrie (Sf. Andrei ori Noaptea Strigoilor, când se formează haitele

¹³ Oltean, Antoaneta, *op. cit.*, p. 122.

¹⁴ Oltean, Antoaneta, *op. cit.*, p. 157.

¹⁵ Șăineanu, Lazăr, *Încercări asupra semasiologiei limbii române*, (București: 1987, p. 176).

pentru împerechere), femeile măritate țin o serie de sărbători dedicate unor divinități protectoare ale lupilor. Credința spune că acum lupoaicele intră în sate, răscolind prin gunoaie în căutarea tăciunilor aprinși, pe care îi mănâncă pentru a-și spori fertilitatea.¹⁶ În consecință, femeilor le este interzis să scoată gunoiul din casă, pentru a nu le atrage în împrejurimile gospodăriei. Această interdicție completează alte practici menite să împiedice înmulțirea lupilor: ueltele de metal folosite în casă și atârnate deasupra vetrei (foarfece, clește) sunt legate cu sfoară, ca o legare simbolică a gurii lupului. Chituiră cu lut a vetrei și a ușii sobei lipește simbolic ochii animalului.

Există, pe de altă parte, două alte momente în an -16 ianuarie, Sf. Petru de iarnă (cel Șchiop), cunoscut și cu denumirea de „Lanțul lui Sf. Petru” sau „Nedeea Lupilor”, și 29 iunie, Sf. Petru de vara - când lupul este dezlegat de sfântul care îl patronează, având voie să mănânce din turmele oamenilor. Cele două sărbători marchează cele două jumătăți ale anului pastoral și agricol. Sf. Petru de iarnă reprezintă un moment de cotitură, căci poate afecta vremea în jumătatea care a mai rămas din iarnă, dar și starea de sănătate a oamenilor în această perioadă. Sfântul Petru cel Șchiop este cel care reglementează comportamentul animalelor, dar și pe cel al oamenilor, pedepsind orice abatere. Lupii apar ca instrumente ale destinului, care abate ursita asupra celor care au încălcat interdicțiile instaurate în această zi. La fel ca în cazul celorlalte animale puternic încărcate de simbol deja menționate, una dintre interdicții are în vedere pronunțarea numelui lupului. Dacă este încălcată, lupul se arată aievea și mănâncă vitele. Majoritatea celorlalte au în vedere activități interzise în zilele de sărbătoare ale lupului, pe care le vom menționași analiza în cele ce urmează.

4. Activități

Pe tot parcursul anului, și mai ales în zilele de mare sărbătoare, sunt instaurate numeroase interdicții referitoare la activitățile desfășurate în mod curent în gospodărie; unele îi au în vedere pe bărbați, și operează în sfera de îndeletniciri specifice lor (muncile câmpului, păstoritul, reparații în jurul casei), altele le sunt rezervate strict femeilor și reglementează muncile casnice (dereticatul, gătitul, cusutul, țesutul etc.).

Scopurile acestor interdicții sunt multiple, și variază și ele în funcție de momentul din an și de persoanele asupra cărora se impun. La fel și motivele respectării lor. În acest sens, în trilogia sa despre sărbătorile românilor, Tudor Pamfile nota că zilele sfinte sunt ținute de oameni cu evlavie, dar și cu teamă. Mai ales cu teamă, s-ar părea, pentru că majoritatea sărbătorilor celebrează sfinți care au puterea de a influența starea de sănătate a oamenilor, de a abate stihiiile naturii asupra lor, periclitându-le nu doar viața, ci și roadele și averea. Există o suprapunere între anumite credințe moștenite din timpuri străvechi, din mitologia precreeștină, și cele religioase, instaurate de creștinism, care uneori le preiau și se contopesc cu primele.

În ceea ce privește interdicțiile care fac referire la activitățile din satul românesc, în cazul transgresării lor, influențele nefaste se manifestă în zone diferite și atrag pedepse corespunzătoare.

O categorie bine reprezentată este cea care este corelată cu manifestări ale forțelor naturii. Astfel, interdicția de a lucra în anumite zile ale anului (Babele, Marcul Boilor, Armindenii, Ghermanul, Sf. Petru, Sf. Ilie) vine din credința că nerespectarea ei poate influența negativ starea vremii, provocând fenomene meteorologice puternice, care vor afecta mai ales recolta. Grindină, ploi și vânturi puternice, reîntoarcere frigului la început de primăvară când se reia lucrul la câmp, fulgere care pot declanșa incendii, toate acestea sunt consecințele posibile ale încălcării acestor interdicții. Sunt toate reminiscențe ale vremurilor în care se credea că orice abatere de la reguli impuse poate stârni mânia naturii sau a divinităților care o guvernează.

În viața de zi cu zi a satului românesc, muncile agricole și recolta sunt extrem de importante. Parte din interdicțiile stabilite în timp au legătură cu sărbători religioase (Ziua Crucii, Sf. Constantin și Elena, Sf. Simion); sunt zile ale unor sfinți importanți care trebuie respectate prin încetarea muncilor câmpului. În caz contrar, recolta este amenințată, fie de boli, fie de animale și păsări care o pot ataca. Există numeroase situații în care se crede că prin neacordarea respectului cuvenit anumitor sfinți, este stârmită mânia acestora și ei se răzună, provocând daune recoltei sau vătămând oameni și animale.

¹⁶ Manea, Irina-Maria, „Lupul, demon infernal și călăuză divină”, 2012 Online, http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/lupul-demon-infernal-calauza-divina, (11 februarie 2014)

La fel de importante sunt și animalele. Sunt câteva momente importante din an, care reprezintă sărbători religioase (după Bobotează, Bunavestire, Sf. Paraschiva, Sf. Dumitru) ori sărbători arhaice (Zilele ursului și ale lupului, Dragobetele – un început arhaic de an agricol, sărbătoare a fertilității ce păstrează ecouri ale unor practici magice de propițiere) a căror respectare este asociată cu starea bună a animalelor din bătaură, mai ales a celor folosite la muncă. Acest raport de cauzalitate instaurat între anumite date ale calendarului bisericesc și soarta animalelor arată importanța ambelor componente ale binomului în viața și activitatea sătenilor.

Un alt domeniu care poate fi afectat în mod negativ de nerespectarea interdicțiilor este cel al căminului și a armoniei familiale. Prima zi a anului este o zi fastă, un moment propice practicilor magice de orice fel, mai ales de propițiere, prin care oamenii încearcă să-și stabilească singuri un destin fast în viitor, pentru ei și pentru gospodărie (animale, recolte, starea vremii, etc)¹⁷. Pe 5, Ziua crucii, și ajunul Bobotezei, sunt acționate numeroase tabuuri în vederea atingerii nivelului de bunăstare, sănătate și rod necesare peste an.¹⁸ Ziua are o conotație magică puternică, deoarece se crede că marchează deschiderea cerului și aflarea ursitei. Pe 24 iunie sunt Sânzienele. Ziua este numită și Ziua Soarelui, sau Drăgaica. În calendarul bisericesc, este ziua nașterii Sf. Ioan Botezătorul. Este miezul calendaristic al verii, marchează pregătirea pentru recoltat și momentul în care încep pregătirile pentru iarnă. Ziua suprapune două momente calendaristice importante. Pe de o parte, reminiscențe ale unui cult al soarelui (cel care reprezintă vitalitatea), astru care își începe acum declinul spre iarnă. Este o zi în care se hotărăște și destinul oamenilor. Pe de altă parte, Drăgaica este corelată cu dragostea, care îi ajută pe oameni să meargă mai departe. Sânzienele sunt asociate cu demonii eolieni, distrugători, în timp ce Drăgaica are valențe pozitive, faste, centrate pe practici de propițiere („căci face să se coacă fructele și semănăturile mai repede, ferindu-le de putreziciune”¹⁹).

Armonia căminului și a sufletului este asigurată prin practici cu caracter magic, prin ritualuri de propițiere care se desfășoară în momente cheie ale anului: la începutul, la mijlocul ori aproape de sfârșitul acestuia. În aceste momente-cheie, mai ales femeile sunt cele cărora le este interzis să încalce regulile, altfel consecințele se vor reflecta în comportamentul nepotrivit al bărbaților lor, pe care îl au de îndurat atât ele cât și restul familiei. Se vede că echilibrul familial este la îndemâna femeii, pe de altă parte, posibile abateri comportamentale din partea bărbaților își găsesc astfel o justificare foarte simplă.

În aceeași linie, o altă consecință negativă a nerespectării unor interdicții poate fi declanșarea unor boli sau apariția unor accidente nedorite. La 22 aprilie, în Ajun de Sf. Gheorghe, este Sângeorzul vacilor. Această zi marchează deschiderea jumătății calde a anului; se crede că acum se deschid cerurile, înfloresc pomii și oameni pot „fura” un pic din tainele destinului lor. În acest scop, majoritatea practicilor magice desfășurate în această noapte au caracter apotropaic, îndreptat cu precădere către vrăjitorie.²⁰

Sunt mai numeroase zilele în care interdicțiile de lucru trebuie respectate pentru a evita boli și accidente, și mare parte din ele dublează interdicțiile care au consecințe nefaste pentru recoltă sau animale. Este probabil un mod de a se asigura respectarea acelor sărbători, fie ele religioase ori arhaice, căci o dublă avertizare este mai eficientă decât una singură. Se observă că multe din interdicții operează asupra folosirii unor ustensile casnice; forma lor poate determina pedeapsa pentru încălcarea lor (zgârieturi subțiri ca acele, erupții mari cât boabele de porumb ori de fasole, care urâtesc și lasă cicatrice).

Există câteva interdicții a căror nerespectare poate pune în pericol viața membrilor comunității (atât a persoanei care transgresează regulile, cât și a celor apropiați) sau nașterea și sănătatea nou-născutului. Analizând interdicțiile incluse în aceste două categorii, se poate observa că pericolele care amenință direct viața oamenilor sunt mai puține, dar există câteva momente importante care trebuie respectate, căci altfel viața copiilor, mai ales a celor nenăscuți, este în primejdie

Din toate enumerările de mai sus, se vede că tradiția a impus reguli de comportament menite să asigure o derulare a vieții lipsită de pericole. Regulile sunt subliniate prin interdicții referitoare la

¹⁷ Oltean, Antoaneta, *op. cit.*, p. 23.

¹⁸ *Idem*, p. 33.

¹⁹ *Ibidem*, p. 286.

²⁰ *Ibidem*, p. 200.

activității ce nu sunt admise în anumite zile ale anului, mai ales în momentele de trecere de la un anotimp la altul, care marchează și încheiere unei perioade și începutul alteia. Există, de asemenea, interdicții ce au ca obiect folosirea unor instrumente și unelte casnice considerate periculoase din cauza formei lor sau a simbolului asociat. Există, în sfârșit, interdicții verbale, care amintesc de puterea magică a cuvintelor, a căror pronunțare poate invoca entitatea pe care o denumesc, în general malefică.

Interdicțiile care jalonează viața și activitatea din lumea satului românesc au ca scop protejarea principalelor sfere în care aceasta se manifestă. Ele operează pe două paliere, căci majoritatea zilelor de sărbătoare care sunt marcate de astfel de interdicții și-au păstrat simbolistica păgână, care însă este dublată și de una creștină. În ambele cazuri, scopul este același: protejarea oamenilor (împotriva bolilor, a accidentelor de tot felul sau a pericolelor care pot determina chiar moartea lor), asigurarea perpetuării familiei (interdicții speciale protejează viața femeilor gravide și a copiilor, categorii considerate fragile), armonia și bunăstarea ei (prin grija pentru recoltă și animale). Fie că este vorba de sfinții calendarului ortodox ori de entități străvechi, se crede că furia acestora poate fi stârnită prin transgresarea regulilor impuse, tot așa cum natura își poate dezvălui forțele potrivnice în cazul nerespectării interdicțiilor. Apare din nou frica de pedeapsă, ca revers al credinței că un comportament adecvat poate asigura un viitor liniștit. Rămân, desigur, deși neexprimate pe un ton atât de autoritar, o serie de avantaje ale buneii-respectării a tradițiilor. Recomandări pozitive, de tipul „de ajutorul Crăciunului, până a nu răsări soarele, să pui mâna pe coasă, secure, furcă, topor, ca să-ți fie drag să muncești cu ele peste vară”²¹ sunt numeroase, dar este evident că nu au aceeași forță ca cele negative. Acestea din urmă, pe lângă interdicția acțiunii, menționează și pedeapsa, care, sub toate aspectele ei, pune în pericol însăși viața.

La o analiză aprofundată, este evident că multe dintre aceste interdicții au o logică ce reglementează buna funcționare a universului rural. Cânepa nu se culege sau nu se spală într-un anumit moment al anului, pentru că este prea devreme ori riscă să putrezească. În același sens, interdicțiile alimentare au ca scop curățarea organismului la trecerea dintre anotimpuri. La fel cum se evită activitățile care ar putea duce la ciocniri între oameni și animalele sălbatice, mai active într-o anumită perioadă a anului. Pe de altă parte, s-au pierdut multe din explicațiile interdicțiilor care încă operează în prezent. Cert este că aceste interdicții au fost necesare pentru crearea unei matrice care, în cazul în care este respectată, ar asigura derularea vieții fără obstacole și pericole.

Bibliografie

Douglas, Mary, *Purity and Danger: An Analysis of Concepts of Pollution and Taboo*. Routledge and Kegan Paul, London, 1966.

Durkheim, Emile, *Formele elementare ale vieții religioase*, Editura Polirom, Iași, 1995.

Niculita-Voronca, Elena, *Datinile și credințele poporului român*, vol. I, Editura Saeculum, I.O. București, 1998.

Oltean, Antoaneta, *Calendarul poporului român*, Editura Paideia, București, 2001.

Pamfile, Tudor, *Sărbătorile la români*, Ed. Saeculum, I.O. București, 2005.

Șăineanu, Lazăr, *Încercări asupra semiologiei limbii române*, București, 1987.

Online:

Lamont, Michèle, *Symbolic Boundaries (General) Article: 20851A4/8/007*, http://rusmir.philararts.spbu.ru/courses/russian-traditional-culture/lection_7/view?set_language=en.

Manea, Irina-Maria, *Lupul, demon infernal și călăuză divină*, 2012,

http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/lupul-demon-infernal-calauza-divina, (consultat la 11.02.2014)

²¹ *Ibidem*, p. 552.